

LITTERATUR

J. P. Hart Hansen: Drab i Danmark. En retsmedicinsk undersøgelse. Munksgård, København 1977. 514 s.

Kunsten — litteraturen — bidrager ofte til en udvidet erkendelse af virkeligheden, men den afspejler kun særdeles svagt dagligdagens stereotype, triste og banale kriminalitet. Dette gælder både for de opklarede tilfælde af berigelsesforbrydelsers store mængde som for de endnu flere ikke afslørede. De er for uinteressante for såvel forfattere som journalister. Omvendt bliver langt de fleste drabssager opklarede (96 %) og bliver genstand for mere end rigelig omtale i hvert fald i den lokale presse.

Den egentlige kriminalroman, spækket med vold, har kun ubetydelig forbindelse til det virkelige livs voldshandlinger. Med rette siger Hart Hansen, at »hverken politi eller retsmedicinere ser noget romantisk« i deres arbejde med drabsproblemer. Krimierne har samme ringe virkelighedsrelationer som pornolitteraturen.

Selv om opfordringen til at omtale dette arbejde først nåede sent frem, er denne bog et så væsentligt bidrag til den professionelle drabslitteratur, at denne sene omtale er berettiget.

På overvejende lægelige data baseres en statistisk analyse af samtlige drab i Danmark, dog bortset fra uagtsomt manddrab. Formålet er en klarlæggelse af drabsprovokerende faktorer såvel som en vurdering af værdien af de retsmedicinske undersøgelser og den betydning disse har for den endelige retslige vurdering.

Her som snart sagt overalt er der intet om, hvad der sker efter den endelige dom. Forfatteren skriver dog klart, at det så omhyggeligt indsamlede materiale vil være velegnet til udgangspunkt for prospektive undersøgelser (pg. 5), så vi tør måske håbe, at der senere vil komme efterundersøgelser, der kan afgøre, om de retspsykiatriske postulater om personlighedens indflydelse er bestående i et større antal af tilfældene, og i hvilke de fundne reaktionsmønstre hos drabsmænd er sekundære reaktioner. Fra retspsykiatrisk synsvinkel ville flere emner være af interesse. Man kunne få belyst, i hvilken udstrækning de forvarede drabsmænd viser forløb, der adskiller sig i deres videre forløb fra de langtidsstraffede, der har afsonet i almindeligt fængselsregie. Nogle har i tide fået hjælp til at overvinde nogle af de degraderende faktors betydning. Adskiller forløbet sig fra de langtidsstraffede? Her bliver der tale om ren klinik, ikke statistik. Der vil sikkert være mange andre nærliggende opgaver, der kan løses på grundlag af dette materiale. Alle tænkelige sociale og lægelige elementer er registrerede og sat i relation til de juridiske afgørelser. Dette vil lette sammenligneligheder.

Drab adskiller sig på flere måder fra den daglige trivialkriminalitet. Denne behandles af myndighederne oftest med let hånd. På grund af mængden bliver det den mere standardiserede retsplejeform den jævne borger møder. Helt anderledes behandles de store sager. Her gås der i detaljer. Den store betydning for de enkelte involverede og for samfundets sikkerhedsoplevelse fører da også til en betydeligt større opdagelsesfrekvens.

Selvom drab forekommer overalt i verden, er hyppigheden meget forskellig. Først her foreligger en statistisk analyse af en længere årrækkes *samlige* drab.

Dette er opnået på grund af en vel indarbejdet praksis, hvorefter alle »tvivlsomme« dødsfald kommer til retsmedicinsk undersøgelse. Mørketallet for drab må derfor antages at være særdeles beskedent. Kun 3,8 % af de erkendte drab var uopklarede. At tage sit udgangspunkt i det retsmedicinske materiale af dræbte var derfor en så god idé, at man undrer sig over, at den først er realiseret nu.

Sicilianos iøvrigt interessante arbejde fra 1968 gik ud fra Rigsregistraturens materiale og kom derved til at mangle en hel del af de tilfælde, hvor gerningsmanden suiciderede, og der ikke blev foretaget nogen registrering. Udgangspunkt i ofrene medfører ganske vist, at de, der overlevede drabsforsøg, ikke kommer med.

Drabsraten i Danmark faldt i undersøgelsesperioden 1946 til 1970 fra 1,01 til 0,66 ofre pr. 100.000, og fra 0,86 til 0,55 for drabsmændene. Vi kan glæde os over at være blandt lande med den laveste drabsrate i verden. I USA var den 5,1, medens dets nabo Canada ikke nåede højere end 1,3. Visse mellemamerikanske stater har offentliggjort drabsrater op til 32 pr. 100.000.

Af væsentlig betydning for det høje tal i USA er sikkert en *der* optrædende voldspræget subkultur, men det er næppe hele forklaringen. I de danske områder, der ligger mere isolerede, som Færøerne og Grønland, har forfatteren tidligere fundet vidt forskellige drabsforekomster. Færøernes medicinalberetning kan i årene fra 1877 til vor tid kun berette om 3 drab begået i 1967 og 1970, medens der i Grønland var 7 gange så mange drab som i Danmark. Det viser sig dog, at der både i Danmark syd og i Grønland optræder færinger som drabsmænd.

Wolfgang's allerede klassiske arbejde fra Philadelphia: Patterns of criminal homicide (anm. her i 1959 pg. 117—18) er anvendt ved planlægningen af dette arbejde og desuden brugt som et vigtigt sammenligningsmateriale. De store kulturelle forskelle mellem Danmark og storbyforhold sætter sig særligt markante spor i antallet af drabsmænd, der efter drabet begår selvmord. Hart Hansen finder 30 %, medens Wolfgang kun finder 4 %, et tal der svarer godt til antallet i andre amerikanske storbyer. Kvinderne er mere konsekvente end mændene. 47 % begik selvmord, og kun 18,5 % oplyste, at de havde tænkt at gøre det, men alligevel ikke udført tanken. Af mændene suiciderede 22 %, medens 47 % havde tænkt at gøre det, men alligevel afstod fra tanken.

Det samlede materiale består af ialt 892 drab begået af 763 »drabsmænd«, henholdsvis 522 mænd og 241 kvinder, men på grund af de mange selvmord blev materialet reduceret til 365 drabsmænd.

Klassificering efter drabsmotiver er fristende, men det viser sig at være vanskeligt at finde en fælles gruppering. Ingen af de tidligere større undersøgelser har fulgt deres forgængeres inddelinger. Drab har i England holdt sig relativt konstant igennem mange år på omkring 0,31 pr. 100.000, men trods denne tilsyneladende homogenitet og nærheden i tid og sted bruges Margery Frys inddeling fra 1951 ikke af Royal Commissions undersøgelse fra 1953. Herigennem bekræftes formodningen om, at et stort antal samvirkende faktorer indgår i hver enkelt drabsituation. Det er faktisk svært at indordne sig. Anmelderen har selv forsøgt sig på basis af et igennem lang tid fulgt behandlingskrævende materiale*) og fundet det nødvendigt at anvende sin egen til formålet passende afgrænsning. For-

*) G. K. Stürup: On the Psychology of Murderers. Journal of the Irish Medical Association, vol. 54, 1964, p. 27—32.

fatteren og Wolfgang har haft de samme vanskeligheder og fremhæver, at de generaliserende inddelinger må blive særdeles grove.

Det danske materiale består fortrinsvis af familiedramaer (33,9 %), medens det amerikanske helt var domineret af de trivielle slagsmål, som var en følge af drillier, forhørelser etc. Familiedramaernes antal er gået tilbage i de 25 år undersøgelsen omfatter. Udviklingen i retning af større frihed i samlivsformerne fremfor tidligere tiders maskuline dominans har således her vist gunstige følgetilstande. Familiedrab begås oftest af mindre belastede drabsmænd af højere social status, medens de mere driftsbetonede, såvelsom de økonomisk betingede fortrinsvis begås af de socialt mindre begunstigede — ikke overraskende.

21 % dræbte bekendte, og kun i 12 % var den dræbte forud ubekendt for drabsmanden. 4 % forblev uopklarede. Moder- og faderdrab var nogenlunde lige sjældne. I flertallet af disse drejede det sig om sindssyge, mest schizofrene. Det tyder på, at de danske familieforhold ikke er så slemme endda. Vi ville i hvert fald ikke være i stand til at samle en større gruppe fadermordere i et enkelt fængsel, som jeg så det i Rebibia i Rom for en del år siden.

De statistiske oplysninger om drab omfatter såvel de lægeligt som de juridisk klassificerede drab. Dette kan godt enkelte steder virke noget overrumplende. Således anføres, at materialet omfatter 2 personer, der tidligere var kendt skyldige i drab, men ialt 16 personer har tidligere begået drab. I næsten alle disse tilfælde havde de betjent sig af samme drabsmetode som ved det tidligere drab. 6 af disse havde endog tidligere begået drabsforsøg overfor den nu dræbte.

9 % havde forud udstedt drabstrusler, og der er derfor god grund til at tage sådanne lige så alvorligt som trusler om selvmord. Som noget mere trist kan nævnes, at antallet af alkoholiserede drabsmænd tredobledes i undersøgelsesperioden.

Forfatteren har sikkert ret i, at både familiedrabenes antal og barnemordene vil kunne bringes yderligere ned. Realistisk noteres, at en bedre ambulance-service og forbedrede behandlingsmetoder på hospitalerne vil medvirke til at nedbringe drabsraten. Man kan også tilslutte sig håb om, at en udbygning af ikke specielt lægelige faktorer vil være nyttige, heriblandt en udbygning af systematisk tværvideenskabelig forskning. Her må dog tilføjes, at det gælder om at undgå drømmerier og at være klar over, at et konstruktivt samarbejde mellem læg og lærd forudsætter, at de forskellige arter af lærde konsekvent udtrykker sig både verbalt og nonverbalt, så samarbejdet virkelig får en chance.

Georg K. Stürup.

Marvin E. Wolfgang, R. M. Figlio och T. P. Thornberry: Evaluating Criminology. Elsevier, New York — Oxford 1978. 348 s.

I »Evaluating Criminology« redovisas en utvärdering av den kriminologiska litteratur, som publicerats i det engelskspråkiga Amerika åren 1945—1972. Teoretiska och empiriska arbeten i form av monografier och tidskriftsartiklar har tagits med, om de direkt behandlar lagbrytare och/eller lagöverträdelse. Avgränsningen var inte utan problem. Bibliografin kom slutligen att omfatta 3,154 artiklar samt 556 böcker, längre rapporter och avhandlingar av ursprungligen beaktade 4,700 och 1,600 respektive.

Undersökningen följde två huvudlinjer. Bibliografi och frågeblankett utsändes

till 500 personer, som på grund av egen forskning antogs vara kompetenta bedömare. Vederbörande ombads först ange de 20 böcker och 20 artiklar han ansåg bäst inom en rad specificerade kriminologiska områden, sedan de fem i varje kategori han ansåg vara allra bäst och slutligen ge skäl för sina val genom att klassificera arbetena i vissa angivna (varandra ej uteslutande) kategorier. På grund av låg svarsfrekvens (99 + 6 ofullständiga) tillfrågades ytterligare 161 personer bland dem som oftast förekom i bibliografin. I kompletteringsomgången svarade 34 (+ 2 ofullständigt).

De utvalda skrifterna studerades dessutom av forskare vid University of Pennsylvania's kriminologiska institution. De gjorde en innehållsanalys med noggrant operationellt definierade klassifikationer och omdömen. — Ett särskilt avsnitt ägnas åt den kvantitativa ökningen av kriminologisk litteratur under den undersökta perioden.

Undersökningen resulterade i en betydande samstämmighet såväl inbördes mellan bedömarna i enkäten som också i viss mån mellan deras bedömningar och skattningarna i innehållsanalysen. Man tycks — som ofta — mest ha varit överens om vad som var bäst och sämst; om det grå däremellan har man tyckt olika. Samstämmigheten var dock inte total: ganska många arbeten bland dem som klassats högst vid innehållsanalysen har inte tagits upp alls av bedömarna i enkäten.

Vi är mera imponerade av innehållsanalysen — vars operationella definitioner i stort torde gå att antingen reproducera direkt eller att utveckla vidare — än av enkätundersökningen, vars variabler vi trots allt menar vara litet oprecisa. Svarsfrekvensen i enkäten var som framgått mycket låg. Författarna framhåller, att de ville finna kompetenta bedömare, med den värdering det innebär, och menar sig ha gjort det. Ett studium av frågeformuläret ger anledning att tro, att de som svarat både är belästa och samvetsgranna; man underkastar sig annars knappast så mycket möda för ingenting. Det kan ändå inte uteslutas att bortfallet kan ha varit selektivt på sådant sätt att resultaten påverkats i viss riktning.

Den kriminologiska forskareliten är ändlig även i en så stor del av världen som det engelskspråkiga Amerika, och forskarna torde också där hålla reda på varandra och varandras institutioner. I så fall blir den ibland påfallande diskrepansen mellan resultaten av enkätundersökningen och den mera »objektiva« innehållsanalysen ganska naturlig. Författarna finner det också anmärkningsvärt att de »bra« arbetena inte är jämt fördelade på alla specificerade innehållsgrupper. Som dessa avgränsats har de blivit mycket olika till omfattningen och även om fördelningarna inte är helt slumpmässiga kan förväntas att en »stor« grupp innehåller fler både bra och dåliga arbeten än en liten.

Den som tror att boken skall ge anvisning om hur man skall öka sin kriminologiska allmänbildning blir besviken. Däremot lär man sig en del om vilka krav som generellt ställs av kolleger på bra kriminologiska arbeten. Det är ganska självklart.

Ett arbete som detta, med ett stort antal förfrågningar, som kostar pengar, med ett stort uppbåd av energi och tid inom den egna institutionen och med analys av data medelst avancerad statistisk metodik, som vore otänkbart utan modern data-teknik, förutsätter för europeiska förhållanden mycket stora ekonomiska resurser. Om en praktiker tycker, att de empiriska kriminologiska arbeten som med jämna mellanrum produceras från samma institution är viktigare än detta, betyder det

inte att arbetet är betydelselöst. Skall forskning bli något annat än medel i forskarkarriären krävs det att den är bra, d v s att man kan lita på resultaten. Arbetet kan ses som ett försök att få fram bedömningskriterier men också som ett exempel på att det inte är lätt att få kolleger att ställa upp.

Författarnas egna basdata redovisas så att man kan räkna om, om man tvivlar. Tillförlitligheten av de bedömda arbetenas basdata diskuteras däremot inte och har synbarligen inte heller påverkat klassificeringen av de inventerade arbetena. Är det bara i världen utanför det engelskspråkiga Amerika man ibland har anledning ifrågasätta sådant?

Eva Johanson & Claes Göran Lindström.